HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

תנהו ענין למלקות דבי חזקיה תנא [1]וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה שהתרו בו ועדיין הוא מזיד דבי רבי ישמעאל תנא [2]המוצאים אותו מקושש עצים שהתרו בו ועדיין הוא מקושש דבי רבי תנא [3]על דבר אשר ענה על עסקי דיבור וצריכא דאי כתב רחמנא אחותו הוה אמינא חייבי מלקות אין חייבי מיתות לא כתב רחמנא כי יזיד ואי כתב רחמנא וכי יזיד הוה אמינא הני מילי סייף דקיל אבל סקילה דחמורה אימא לא צריכא ותרתי בנסקלין למה לי לר"ש לאתויי נשרפין לרבנן א)מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ולכתוב רחמנא בנסקלין וליתו הנך וליגמרו מיניה הכא נמי מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא:

התיר עצמו למיתה: מנא לן אמר רבא ואיתימא חזקיה אמר קרא [4]יומת המת אעד שיתיר עצמו למיתה אמר רב חנן ב)עדי נערה המאורסה שהוזמו אין נהרגין מתוך שיכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו (א) והא אתרו בה דלא אתרו בה ואי לא אתרו בה היכי מיקטלא ג)באשה חבירה ואליבא דרבי יוסי בר' יהודה דתניא ד)רבי יוסי ברבי יהודה אומר חבר אין צריך התראה לפי שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד וכיון דאינהו לא מיקטלי איהי היכי מיקטלא הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה ה)בוכל עדות שאי אתה יכול להזימה לא שמה עדות הכי נמי קאמר מתוך שאין נהרגין שיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו אף היא אינה נהרגת דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה אלא באשה חבירה דקיימא לן דמיקטלא אליבא דר' יוסי בר' יהודה היכי משכחת לה כשזינתה וחזרה וזינתה והא יכולין לומר א] לאוסרה על בועלה שני באנו שזינתה מבועל ראשון אי נמי שזינתה מקרוביה מאי שנא נערה מאורסה דנקט אפילו נשואה נמי אין אלא אפילו האי דלא יתבא תותיה יכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו אמר רב ו)חסדא אחד אומר בסייף הרגו ואחד אומר ז)בארירן הרגו אין זה נכון אחד אומר כליו שחורין ואחד אומר כליו לבנים הרי זה נכון מיתיבי [5]נכון שיהא נכון אחד אומר בסייף הרגו ואחד אומר בארירן הרגו אחד אומר כליו שחורין ואחד אומר כליו לבנים גאין זה נכון תרגמה רב חסדא בסודר שחנקו בו דהיינו סייף וארירן ת"ש אחד אומר סנדליו שחורין ואחד אומר סנדליו לבנים אין זה נכון התם נמי כגון שבעט בו בסנדלו והרגו ת"ש ח)מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנה אמר רמי בר חמא כגון שעקץ תאנה בשבת דעלה קא מיקטיל והא תניא אמרו לו תחת תאנה הרגו אלא אמר רמי בר חמא כגון ששפדו בייחור של תאנה ת"ש אמר להן תאנה זו עוקציה דקין עוקציה גסין תאנים שחורות תאנים לבנות אלא אמר רב יוסף מבן זכאי לותיב איניש שאני בן זכאי דבדיקות כחקירות משוי ליה מאן בן זכאי אילימא ט)רבי יוחנן בן זכאי מי הוה בסנהדרי והתניא ט)כל שנותיו של רבי יוחנן בן זכאי מאה ועשרים שנה ארבעים שנה עסק בפרקמטיא מ' שנה למד ארבעים שנה לימד ותניא י)ארבעים שנה קודם חורבן הבית גלתה סנהדרי וישבה לה בחנות ואמר ר' יצחק בר אבודימי לומר שלא דנו דיני קנסות דיני קנסות ס"ד אלא שלא דנו דיני נפשות ותנן כ)משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא בן זכאי דעלמא הכי נמי מסתברא דאי ס"ד רבן יוחנן בן זכאי קרי ליה ר' בן זכאי והתניא מעשה ובדק רבן יוחנן בן זכאי בעוקצי תאנים אלא תלמיד היושב לפני רבו הוה ואמר מילתא ומסתבר להו טעמיה

וקבעוה

תניהו ענין. להתראת מלקות דשייך באחותו: **וכי יזיד.** מנא ידעינן אלא שהתרו בו ועדיין הוא מזיד. ל"א ואם הזיד לא נאמר אלא וכי יזיד משמע תמיד הוא בזדונו זה עיקר: **המוצאים אותו מקושש.** שקושש עצים לא נאמר אלא מקושש לאחר שראוהו ומצאוהו היה מקושש ומה טעם תלוי בכך אלא שהתרו בו ועדיין היה מקושש: **על עסקי דיבור.** התראה: **הוה אמינא.** אחותו דאינה מיתה אלא מלקות הוא דבעינן התראה אבל חייבי מיתות דחמירי אימא לא ליבעי: **ותרתי בנסקלין למה לי.** מקושש ונערה המאורסה בסקילה: **לר' שמעון.** דאמר ט) שריפה חמורה ולא אתו נשרפין מנסקלין בהתראה משום דאי אמר בנסקלין שהן קלין כתב קרא אחרינא לאתויי נשרפין בהם אינו ענין: **וליתו הנך.** מלקות וסייף: **המת.** משמע כבר הוא כמת קודם שבא לבית דין שחייב עצמו מיתה בפיו: **עדי נערה המאורסה כו'.** לקמיה פריך מאי שנא נערה המאורסה דנקט: **לאוסרה על בעלה באנו.** ולא להורגה: **היכי מיקטלא.** וכיון דאיהי לא מיקטלא פשיטא דאינהו לא מיקטלי כאשר זמם כתיב (דברים יט): **באשה חברה.** דאיהי מיקטלא אם לא הוזמו אלו ואינהו לא מיקטלי דיכולין לומר כשבאנו לבית דין לא לחייבה מיתה נתכוונו אבל אי אמרו התרינו אין התראה אלא להמית ותו לא מצי למימר לא להורגה באנו: **לא שמה עדות.** הואיל ואי אפשר לקיים בו ודרשת וחקרת ודרשו השופטים והנה עד שקר וגו' (שם): **אלא אשה חבירה.** דקיימא לן לר' יוסי בר יהודה דמיקטלא בלא התראה היכי משכחת לה הא כיון דאינהו לא מיקטלי משום דיכולין לומר לאוסרה באנו איהי נמי לא מיקטלא: **כשזינתה וחזרה וזינתה.** דהנך עדי זנות שני אין יכולין לומר לאוסרה באנו שהרי כבר נאסרה מזנות ראשון ולא באו אלא להורגה: ופרכינן **והא יכולין לומר לאוסרה על בועלה שני באנו.** דקיימא לן במסכת סוטה (דף כו:) ונטמאה ונטמאה מ) שתי פעמים כשם שאסורה לבעלה כך אסורה לבועל: **שזינתה מבועל ראשון.** וכבר נאסרה עליו: **אי נמי שזינתה מקרוביה.** שהיא אסורה להם משום ערוה: **אפילו הא דלא יתבא תותיה.** ואיכא למימר דלא אסקו אדעתייהו לאוסרה עליו שהרי לא היו רואים אותה יושבת תחתיו אפילו הכי יכולין לומר: **ארירן.** יוסרמ"א בלע"ז: **אין זה נכון.** ועדותן בטלה והוא והם פטורים מיד: **הרי זה נכון.** דלא שייכי בדיקות להכחיש אלא בגופה של עדות: **בסודר שחנקו בה.** שהעידו שחנק את חבירו בסודרו ועל הסודר היו נבדקין שחור היה או לבן היה: **שעקץ.** דקץ ותתכה מעוקלה: **תאינה.** הפרי קרי תאינה: **ששפדו.** לשון שפוד: **תאינים שחורות תאינים לבנות.** דעל כרחך בתאינים עצמן אי אפשר להרוג: **כחקירות משוי ליה.** לבדוק בכל אשר יוכל כדי להכחיש וכי היכי דבחקירות מתכחשי בדבר אחר זה אומר במקום פלוני וזה אומר במקום פלוני דהיינו דבר אחר דהמקום לא הרגו הכי נמי בדיקות: **מי הוה בסנהדרין.** בשעה שהיו דנין דיני נפשות: **ארבעים שנה.** ראשונים עסק בפרקמטיא אמצעיים למד אחרונים לימד ונעשה דיין ומורה הוראות: **בחנות.** מקום היה בירושלים וכן שמו: **דיני קנסות סלקא דעתך.** וכי לשכת הגזית גורמת לדיני קנסות: **אלא דיני נפשות.** שאין דיני נפשות בכל מקום אלא בעוד שסנהדרי נוהגת בלשכת הגזית שנאמר (דברים יז) וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם וכיון דחזו דנפישי רוצחים ולא היו מספיקין לדון עמדו וגלו משם: **ותנן משחרב בית המקדש וכו'.** וכיון דרבן יוחנן בן זכאי היה קיים אחר חורבן נמצא דארבעים שנותיו האחרונים לא דנו נפשות דהא ארבעים קודם חורבן בטלו: **ואמר מילתא.** לפני הדיינין רבותיו ואיסתבר להו טעמיה:

וקבעוה

תניהו ענין למלקות. ובגז"ש דרשע רשע ליכא למילף (כדלעיל דף י.) כיון דרשע בעדים זוממין כתיב ועדים זוממין גופייהו לא בעי התראה ט): **ואי** כתיב כי יזיד. תימה דהתראה בעיר הנדחת ב] מנ"ל דמהני לא אתיא שכן ממונן פלט ולעיל [דף מ:] משמע דבעינן התראה:

אבל סקילה דחמורה אימא לא. בכולה שמעתין הכא ולעיל לא ילפי חייבי מיתות מהדדי ותימה מנא לן דנסקלין ונשרפין פטורים מן התשלומין דלא יהיה אסון ברוצח כתיב (שמות כא):

באשה חבירה. ולא בעי ר' יוסי שיתיר עצמו למיתה אי נמי חבר כאילו התיר עצמו:

לאוסרה על בועלה שני באנו. הוה מצי למימר דאיירי שזינתה ולא ידעי מי הוא: **אי** נמי שזינתה מקרוביה. וא"ת אכתי מצי אמרי לפוסלו בעדות באנו דבא על הערוה (ב) פסול לעדות וי"ל דא"כ הל"ל פלוני בא על נערה המאורסה:

כמאן

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פי"ב מהלכות סנהדרין הלכה ב:

יט ב מיי' פ"א מהלכות עדות הלכה ה ופ"ב שם הלכה א:

כ ג מיי' שם פ"ב הל"ב:

◆

תורה אור השלם

1. וְכִי יָזִד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְעָרְמָה מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת: שמות כא יד
2. וַיַּקְרִיבוּ אֹתוֹ הַמֹּצְאִים אֹתוֹ מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וְאֶל כָּל הָעֵדָה: במדבר טו לג
3. וְהוֹצֵאתֶם אֶת שְׁנֵיהֶם אֶל שַׁעַר הָעִיר הַהִוא וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ אֶת הַנַּעֲרָ עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא צָעֲקָה בָעִיר וְאֶת הָאִישׁ עַל דְּבַר אֲשֶׁר עִנָּה אֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים כב כד
4. עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד: דברים יז ו
5. וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְשָׁאַלְתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר נֶעֶשְׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבֶּךָ: דברים יג טו

◆

רבינו חננאל

וכי יזיד איש על וגו' ילפינן מינה התראה בנהרגין כלומר התרו בו ועדיין מזיד הוא ובנסקלין ממקושש עצים בשבת ותוב בארוסה מדכתיב על דבר אשר ענה על עסקי דבור וצריכי כולה פשוטה היא: **מנא** לן דבעינן עד שיתיר עצמו למיתה דייק רבא מדכתיב יומת המת ש"מ מדאוסיף קרא המת בעינן עד שיתיר עצמו למיתה. א"ר עדי נערה המאורשה שהוזמו אין נהרגין מתוך שיכולין לומר לא באנו להעיד עליה שתיהרג אלא להגיד שזנתה ואסורה היא על בעלה ואקשינן היאך יכולין לומר כי לאוסרה על בעלה באנו והנה הן העידו שהתרו בה למיתה. ופרקינן בשלא התרו בה מפני שהיא חבירה. וכר' יוסי בר' יהודה דתני חבר אינו צריך התראה שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד כלומר שלא יאמר ההורג לא הייתי יודע כי ההורג נהרג אלו ידעתי לא הייתי הורגו והחבר אינו יכול לומר לא הייתי יודע וכיון שיכולין העדים לדחות ולומר לאוסרה על בעלה באנו נמצאת עדותן מתחלה עדות שאי אתה יכול להזימה שנאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות ומאחר שיכולין לדחות כענין הזה ויש לומר שלא העידו להריגה גם אם נמצאו זוממין אינן נהרגין גם היא אינה נהרגת בעדות זו שאינו מתקיים בענין הזה הריגה בזוממין ואליבא דר' יוסי אשה חבירה כיון שיכולין העדים לדחות כענין הזה היא שנהרגת היכי משכחת לה. ופרשינן כשיעידו עליה כי זנתה הנה נאסרת בעדות זו לבעל ולבועל דקי"ל כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל עוד העידו עליה הם העדים הראשונים שזינתה פעם שניה מן הבועל הראשון וכיון שעדותן הראשונה זו אסורה על שתיהן עדותם השניה אינן יכולין לדחות ולומר לאוסרה באנו לא לבעל ולא לבועל לפיכך היא נהרגת שהיא חבירה והן נהרגין שאינן יכולין לומר לאוסרה באנו שכבר אסורה היא מעדותן הראשונה על שניהן. אי נמי בשהעידו שזינתה עם אביה או עם חמיה וכיוצא בהן מן הקרובין: כל המרבה בבדיקות משובח: **אמר** רב חסדא אחד אומר בסייף הרגו ואחד אומר בארירן הרגו אין זה נכון. כלומר הוכחשה עדותן. פי' ארירן כגון אזמל. וי"א כמין גרזן הוא. אבל א' אומר כליו לבנים וא' אומר כליו שחורים עדותן קיימת והוא דלא אמרי ברי (לכם א). והני מילי בכלי מלבוש אבל בכלים שהרגו בהן כגון סודר שחנקו בו שזה אומר שחור וזה אומר לבן וכן בסנדל שבעט בו והרגו זה אומר לבן היה וזה אומר שחור היה עדותן בטילה. שזה כמו סייף וארירן הוא. ת"ש מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים ואמר רמי בר חמא כגון ששפדו מלשון שפוד. ופירושו ברזיה בייחור של תאנה זו שהוא כגון סייף וארירן. פי' סרבלא צריפא. טלית לבן נקי כדמתרגמינן ותרבי לך בורית ותסגי צריפא ב). איני והתניא אמר להן תאנה זו עוקציה גסים או עוקציה דקין תאיניה לבנים או שחורים. ודחי רב יוסף ואמר וכי מבן זכאי נוקים ונותיב. בן זכאי בדיקות כחקירות משוי ליה נמצא הא דבן זכאי פליגא אדרב חסדא וקיי"ל כרב חסדא ואסיק'

מסורת הש"ס

א) [פסחים יח: וש"נ], ב) [עי' תוספות מכות ג. ד"ה מעידין], ג) [עי' תוס' לעיל ט: ד"ה עדי האב ובתוס' לקמן פו: ד"ה עדים], ד) לעיל ח: [לקמן עב: מכות ו: ודף ט:], ה) [לקמן עח. ב"ק עה:], ו) לעיל לז., ז) [פי' כעין איזמל ויש אומרים כעין גרזן ערוך ערך ארכן], ח) לעיל ט: ודף מ. לקמן פא., ט) ר"ה לא., י) [שבת טו. ע"ז ח:], כ) ר"ה כט:, ל) [לקמן נ.], מ) [במדבר ה], נ) [כדאי' כתובות לג. בביאור ולעיל מ:],

◆

גליון הש"ס

גמ' ריב"ז מי הוה בסנהדרין. עי' לעיל דף לז ע"ב בתוס' ד"ה מיום:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא אתרו בה. נ"ב ר"ל שעדים אומרים שהתרו בה דהא לפי אמת הכל שקר: (ב) תוס' ד"ה אי נמי וכו' דבא על הערוה. נ"ב עיין פרק זה בורר דף כו ע"ב בד"ה החשוד על העריות:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' והא יכולין לומר לאוסרה כו'. נ"ב עי' משנה למלך פ"ב מה' סוטה הל' י"ב בד"ה שם מפי השמועה כו' ובספר תבנית אות יוסף כאן: ב] תוס' ד"ה ואי כתיב כי יזיד תימא דהתראה בעיר הנדחת וכו'. נ"ב עיין לקמן קיא ע"ב וכבר השיג עליהם מזה בזית רענן פ' שלח לך ביעו"ש דף סב ע"א במה שסייך לילקוט דף רכח ע"ב וע' תבנית א"י:

◆

לעזי רש"י

יושרמ"א. גרזן קרב.

◆

מוסף רש"י

אלא להבחין בין שוגג למזיד. שלא יוכל לומר סבור הייתי שמותר (לעיל ח:). **עדות שאי אתה יכול להזימה.** דרחמנא אמר (דברים יט) ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד וגו' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות וגו', עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הזמה הוי עדות, ואי לא לא (פסחים יב.). **אין זה נכון.** אין עדות זו מכוונת, ולישנא דקרא נקט (דברים יג) והנה אמת נכון הדבר, דמהאי קרא נפקא לן בדיקות (לעיל ל:). **שלא דנו דיני קנסות.** אונס ומפתה ושלשים של עבד שנתנה תורה קצבה אחת ליקר ולזולל, ומאחר שלא ישבו בלשכת הגזית לא דנו ובטלו דיני קנסות, דכתיב בתשלומי כפל שהוא קנס אשר ירשיעון אלהים, דהיינו מומחין וסמוכין בשם רבי, כדאמרינן בסנהדרין, ומי שאינו סמוך אינו דן דיני קנסות (ע"ז ח: עיש בגמ').

[א) נראה דל"ל ברי לנו. ב) נ"ל דתיבות פי' סרבלא עד ותסגי צריפא שייכות לקמן מד.]